

использовать большей частью свои глаза, на концерте – свои уши. И что удивительно, когда мы думаем, то имеем склонность к одной, может быть, двум репрезентативным системам независимо от того, о чем думаем. Мы способны использовать все системы, но к 11-12 годам уже имеем явные предпочтения.

Многие люди могут создавать ясные мысленные образы и думать главным образом картинками. Другие находят эту точку зрения трудной. Одни могут долго толковать сами с собой, тогда как другие основывают свои действия большей частью на своих ощущениях по отношению к ситуации. Когда человек имеет тенденцию использовать традиционно один внутренний канал восприятия, то этот канал называется его предпочитаемой, или первичной системой. Вероятно, он оказывается более проницательным и способным делать более тонкие различия именно в этой системе, а не в других. Это значит, что некоторые люди оказываются естественным образом более «талантливыми» в отдельных задачах и умениях, они научились и стали более искусными экспертами в использовании одного или двух внутренних каналов восприятия. Иногда какая-нибудь репрезентативная система является не столь хорошо развитой, и это делает освоение определенных умений более трудным. Например, музыка оказывается трудным искусством, если нет способности отчетливо слышать звуки.

Ни одна из систем не является абсолютно предпочтительной, все зависит от того, что вы хотите сделать.

Для учителя знания особенностей репрезентативных систем актуальны еще и потому, что трудно идти в ногу со временем, не меняясь самому. Для того чтобы обучать и воспитывать успешных учеников, надо быть гибким. Очевидно, что тренинги, предлагаемые учащимся, учителю полезно применять и для развития собственных каналов восприятия, несмотря на то, что у взрослого человека они задействованы более активно. И тогда, быть может, учитель-визуал не будет столь эгоистичным, употребляя в своей речи визуальные предикаты, обращая внимание своих учеников только на зрительную информацию.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Гриндер М. Исправление школьного конвейера, или НЛП в педагогике. – М., 2001.
2. Гриндер Дж., Бендлер Р. Структура магии / пер. с англ. – М.: Каас, 1995.
3. З.Лурия А.Р. Основные проблемы нейролингвистики. – М., 1975.
4. Люис Б., Пуселик Ф. Магия нейролингвистического программирования без тайн / пер.с англ. – СПб.: Петербург – XXI век, 1995.
5. О'КоннорДж., СейморДж. Введение в нейролингвистическое программирование. – Челябинск: Версия, 1997.

УДК: 159.922.76-056.26:616(47+57):929

ЕТАПИ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ ВІДОМОГО ПСИХОЛОГА РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ ЛУРІЯ ОЛЕКСАНДРА РОМАНОВИЧА (1902 – 1977) До 110-річчя з Дня народження

Гроза Е.П.

кандидат педагогічних наук
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

Стаття присвячена науковій творчості відомого вітчизняного психолога радянського періоду. В ній наголошено на внесок Лурії О.Р. в розробку актуальних проблем дефектології.

Статья посвящена научному творчеству известного отечественного психолога советского периода. В ней подчеркивается вклад Лурии А.Р. в разработку актуальных проблем дефектологии.

Article is devoted to scientific work of renowned domestic psychologist Soviet period. It emphasized the contribution of A.R.Luria the development of topical issues Defectology.

Ключові слова: вроджені дефекти, ураження центральної системи, діагностика наукових уражень, відновлення мовлення.

Ключевые слова: врожденные дефекты, поражения центральной системы, диагностика научных поражений, восстановление речи.

Keywords: birth defects, damage the central system, diagnostics research lesions, recovery of speech.

Олександр Романович Лурія – один з найближчих учнів і соратник Льва Семеновича Виготського. Він входив до числа створювачів радянської психології. Лурія О.Р. брав участь в розробці історичного підходу до розвитку психіки людини, створенню теорії вищих психічних функцій з позицій діалектичного та історичного матеріалізму. Він залишився світлою зіркою буремного і значного в житті людства ХХ століття.

Мотивом відзначення пам'яті визначного вченого до ювілею з Дня його народження стало усвідомлення нами власної вдячності цій Людині, за роботами якої нам пощастило пізнавати психологічну науку та ділитися набутими знаннями протягом півстоліття з майбутніми сурдопедагогами.

Лурія О.Р. залишив для нащадків дуже навчальну і змістовну наукову автобіографію. Сам він її назвав «Етапи пройденого пути», а в перекладі у США вона означена як «Сотворение раз ума» («The making of mind»).

В цій книзі відверто і глибоко вчений констатував, що все його покоління було проникнуте енергією революційних змін, зокрема про себе він писав, що рано зацікавився питаннями про соціальні ідеї та як вони впливають на становлення людини, її особистісних рис.

О.Р. Лурія шукав відповіді на питання про сутність людської душі, її емоцій та механізмів інтелектуальної діяльності (пам'яті, мислення, мовлення). Він самостійно намагався оцінити праці багатьох відомих на той час психологів, таких як Вундт, Геффдинг, Дильтей, Рикерт, Фрейд, Адлер, Юнг. Але йому не вистачило загальної підготовки і життєвого досвіду. Тому він відвідував наявні гуртки, знаходив близьких по духу людей. Закінчивши в 1921 році Казанський університет, продовжував працювати над собою. Лурія О.Р. одночасно вчився в Педагогічному інституті і відвідував Казанську психіатричну клініку, читав праці Бехтерева В.М. і Павлова І.П. Його вразило, що ці вчені об'єктивно, на його думку, ставляться до розгляду актуальних проблем вивчення людини на противагу багатьом психологам, які на них дивилися суб'єктивно. Інтерес до психофізіології спонукав молодого вченого-пошукача до сміливого кроку написання у 1922 році, тобто у двадцять років, книги «Основи реальної психології», ще перебуваючи в Казані. Але цей його твір залишився в рукописному вигляді, оскільки ще не міг мати наукової цінності. Разом з тим цей факт є свідченням глибокого переконання Лурія О.Р. необхідності долати труднощі та шукати шляхи пошуків відповідей на власні питання. Шлях таких пошуків проляг до Москви і Санкт-Петербурга, де він зміг зустрітися з багатьма вченими: Павловим І.П., Бехтеревим В.М., а також з психологами Челпановим Г.І. та Корніловим К.М., який доречі, в 1923 році був призначений директором Московського інституту психології. Але особливого значення в долі Лурія О.Р. мала зустріч його з Виготським Л.С., яка відбулася в 1924 році на другому Психоневрологічному з'їзді в Ленінграді. Це був важливий форум, за оцінкою Лурія О.Р., радянських вчених, які працювали на той час в галузі психології.

Відомо, що Виготський Л.С. був старше Лурія О.Р. на шість років, але вони стали однодумцями і послідувачі десять років (до 1934 року, коли помер Виготський Л.С.) працювали разом над самими актуальними проблемами. Третю главу в своїй книзі Лурія О.Р. почав з того, що дав свою характеристику Виготському Л.С. Він назвав Виготського Л.С. генієм і підкреслив, що більш ніж за п'ять десятиліть в науці він не зустрічав людини, яка б наближалася б до нього по ясності розуму, здібності бачити сутність найскладніших проблем, широті знань з багатьох галузей науки і вмінню передбачати подальші шляхи розвитку психології. Спільна робота двох здібних особистостей була дуже продуктивною. Виготський Л.С. був лідером «трійки» завзятих дослідників (Виготський Л.С., Леонтьєв О.М., Лурія О.Р.). Особливий інтерес Виготський Л.С., як підкреслював Лурія О.Р., в той час проявляв до впливу мови на процеси мислення. Поряд з цим Виготський Л.С., працюючи в педагогічному інституті, наштовхнувся на проблеми навчання дітей з вродженими дефектами, сліпотою, глухотою і розумовою відсталістю. Грандіозна ідея «трійки» і заклечалась у створенні нового наукового підходу до людських психологічних процесів. Всі двадцять та тридцять років минулого століття і були ними присвячені цій проблемі.

З 40-х років Лурія О.Р. займався вивченням мозкових механізмів вищих психічних функцій людини, що привело до створення нового наукового напрямку – нейропсихології. Це мало важливе як теоретичне, так і практичне значення. В роки Великої Вітчизняної Війни Лурія О.Р. ввів практичну клінічну роботу, а також теоретично представив наукову основу діагностики і відновлення вищих психічних функцій у воїнів з ураженнями центральної нервової системи. Дослідження Лурія О.Р. по локалізації, діагностиці мозкових уражень, по афазіям і відновленню мовлення мають важливе значення для дефектологів.

Безпосередньо в галузі дефектології Лурія О.Р. працював близько 10 років з 1951 року. Він був заступником директора по науковій роботі науково-дослідного інституту дефектології, а також завідуючим сектором клінічного і патофізіологічного вивчення аномальних дітей. В цей період було підготовлено та опубліковано кілька монографій саме з проблем дефектології (1956, 1958, 1960, 1968). Деякі з цих книг були навіть відмічені премією АПН РСФСР. Більше 25 років Лурія О.Р. був членом Вченої Ради інституту. Саме в ці роки на даній Вченій Раді були захищені дисертації по шукачів з України, зокрема роботи викладачів кафедри сурдопедагогіки та олігофренопедагогіки.

Більшість робіт Лурія О.Р. виявилися суттєвими і корисними для дефектології всіх її галузей, за що йому

були вдячні його учні і колеги, зокрема Гольдберг А.М., Заков Л.В., Дульнев Г.М., Мещеряков О.І., Соловійов І.М.

Значна частина праць Лурія О.Р. було перекладено і видано за кордоном. Про міжнародне визнання Лурія О.Р. свідчать його обрання почесним доктором ряду університетів і членом кількох зарубіжних академій. Пошанований він і в українських дефектологічних виданнях. Зокрема в усіх дефектологічних словниках відбито його творчі заслуги.

В свій час наукова творча спадщина була представлена на засіданні наукового студентського гуртка сурдопедагогіки студентом Косенко Максимом. Основна увага була приділена змісту останньої книги вченого «Етапы пройденного пути», в якій Лурія О.Р. щиро поділився цікавою інформацією про становлення психології. Зараз, в ХХІ столітті психологія все більше наближається до людей, викликаючи в них бажання пізнавати світ і людей. На факультеті весь контингент студентів вивчає психологію, як її зміст, так і історію. Хотілося б, щоб в читачів даного випуску Наукового часопису знайшлися прихильники названих нами вчених галузі психології та змогли б скористатися наведеним списком праць гідних пам'яті людини, яка залишила після своїх досліджень праці, які варто читати і сьогодні.

Основні публікації:

1. Лурия А.Р. О патологии грамматических операций. – М.:Известия АПН РСФСР. – 1946.- Вып.3.
2. Лурия А.Р. Роль речи в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии.– 1958.- № 5.
3. Лурия А.Р. Развитие речи и формирование психологических процессов. «Психологическая наука в СССР», т. 1. Изд-во АПН РСФСР. М. – 1959.
4. Лурия А.Р., Правдина-Винарская Е.Н., Ярбус А.Л. К вопросу о механизмах движения глаз в процессе зрительного восприятия и их патологии. // Вопросы психологии.– 1961.- № 5.
5. Лурия А.Р., Юдович Ф.Я. Речь и развитие психических процессов у ребенка. – М.: АПН РСФСР. – 1956.
6. Лурия А.Р. Роль слова в формировании временных связей в нормальном и аномальном развитии. Ин-т дефектологии. – М.: АПН РСФСР– 1955.
7. Лурия А.Р. Травматическая афазия. Клиника, семиотика и восстановительная терапия. – М. , 1947.
8. Лурия А.Р., Цветкова Л.С. Нейропсихологический анализ решения задач. Нарушение процесса решения задач при локальных поражениях мозга. М.: Просвещение, 1966.

УДК 376-056.264-053.5.091.33

ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ПЛАНУ ДІЙ ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Губар С.Ю.

Інституту колекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

В статті розглядається процес інтеріоризації засобами предметної діяльності у дітей з вадами слуху молодшого шкільного віку.

В статті розглядається процес інтеріоризації засобами предметної діяльності у дітей з вадами слуху молодшого шкільного віку.

In the article a process is examined by interiorization facilities of subject activity for children flawy ear of midchildhood.

Ключові слова: інтеріоризація, предметна діяльність, розумовий розвиток.

Ключевые слова: интериоризация, предметная деятельность, умственное развитие.

Keywords: interiorizaciya, subject activity, mental development.

Одним із головних завдань сучасної школи виступає розумовий розвиток учнів, який забезпечується у процесі навчання та виховання. В зв'язку з цим перед школою стоїть питання, якими шляхами здійснювати формування розумової діяльності школярів. Необхідність управління процесом розумової діяльності учнів особливо відчутна у молодшому шкільному віці. В цей період вчитель постійно зустрічається з низьким рівнем інтелектуальних вмінь дітей і тому вимушений цілеспрямовано формувати певні якості їх інтелекту та мислення.

Концепцію ефективного управління процесом розумової діяльності розробив П.Я.Гальперін, який